УДК 349.42

БУГЕРА С.І., *кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник*
Національна академія аграрних наук України

ВИКОРИСТАННЯ ГЕНЕТИЧНО МОДИФІКОВАНИХ ОРГАНІЗМІВ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЦТВІ: ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Анотація. *Про вдосконалення інформаційно-правового забезпечення споживачів сільськогосподарської продукції щодо її якості у випадку використання у виробничих процесах генетично-модифікованих організмів.*

Аннотация. *Об усовершенствовании информационно-правового обеспечения потребителей сельскохозяйственной продукции относительно ее качества в случае использования в производственных процессах генетически модифицированных организмов.*

Summary. *On improvement of informative legal support of agricultural goods customers related to their quality in case of using genetically modified object in production processes.*

Ключові слова: *генетично модифіковані організми, сільськогосподарське виробництво, якість сільськогосподарської продукції, інформаційно-правове забезпечення.*

Використання генетично модифікованих організмів (далі – ГМО) для отримання сільськогосподарської продукції є наочним прикладом практичного впровадження досягнень науки у виробництво. Однак застосування новітніх технологій які пов’язані з використанням штучних прийомів переносу генів та створення генетично модифікованих організмів, що мають властивості які не зустрічаються в природних умовах та відповідно продукції на їх основі потребує особливих підходів у вирішенні питань правового регулювання цього процесу в Україні. Особливо актуальним є питання інформаційно-правового забезпечення споживачів сільськогосподарської продукції при виробництві якої використовувались ГМО.

Згідно Концепції Державної цільової екологічної програми в галузі біобезпеки генетично модифікованих організмів на 2009 – 2013 роки на сьогодні не існує науково достовірної інформації щодо безпечності ГМО для навколишнього природного середовища та здоров’я людини. У той же час, вважається, що ГМО, можуть несприятливо впливати на навколишнє природне середовище, зокрема, на збереження і невиснажливе використання біорізноманіття, а також становити ризики для здоров’я людини.

На думку Л.В. Струтинської-Струк в Україні необхідно якнайшвидше прийняття спеціального закону, покликаного врегульовувати відносини у сфері здійснення генетично-інженерної діяльності з метою забезпечення біобезпеки [1, с. 16]. При цьому споживач повинен мати докладну інформацію про продукт, що містить ГМО і самостійно робити вибір щодо можливості його споживання [2, с. 4].

Метою статті є вдосконалення інформаційно-правового забезпечення споживачів сільськогосподарської продукції щодо її якості при використанні у виробничих процесах генетично-модифікованих організмів. Зокрема передбачається дослідження стану законодавства з даного питання та розробка відповідних практичних рекомендації щодо вдосконалення інформаційно-правового забезпечення споживачів сільськогосподарської продукції.

© Бугера С.І., 2011

Необхідно зазначити, що ГМО з’явились наприкінці 80-х років минулого століття. Відтоді перед вченими постають непрості питання, пов’язані з прогнозуванням можливих наслідків поширення ГМО та безконтрольного вживання ГМ-продуктів. Якщо в 1996 р. площі під посівами ГМ-рослин по всій земній кулі становили близько 2,8 млн. га, то за останні десять-дванадцять років площа збільшилась у 40 разів. Активно культивуються й використовуються ГМ-культури в Китаї, Індії, Японії, країнах Латинської Америки і особливо у США. Водночас більшість країн Євросоюзу категорично обмежують ввезення і використання транс генів [3, с. 11].

Проблема правового регулювання використання ГМО для виробництва сільськогосподарської продукції має світовий масштаб. Питання уникнення або мінімізації негативного впливу цієї технології відображені у ряді міжнародних документів. Зокрема в Конвенції ООН з охорони біологічного різноманіття наголошується на необхідності обережного ставлення до використання будь-яких живих видозмінених організмів, які є результатом біотехнології і здатні спричинити негативний вплив на збереження і стале використання біологічного різноманіття.

Основним стратегічним положенням Картахенського протоколу про біобезпеку до Конвенції про біологічне різноманіття є забезпечення належного рівня захисту в галузі безпечної передачі, обробки і використання живих змінених організмів, отриманих в результаті використання сучасної біотехнології, які можуть мати несприятливий вплив на збереження і стале використання біологічного різноманіття, з урахуванням ризиків для здоров’я людини та з приділенням особливої уваги транскордонному переміщенню.

Важливими є положення Орхунської Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля і в тому числі до екологічної інформації щодо біологічного різноманіття та його компонентів, включаючи генетично змінені організми, та взаємодію між цими складовими.

У Берлінському маніфесті який був прийнятий на конференції “Зони вільні від ГМО, розвиток сільських регіонів та захист біорізноманіття” (190 учасників, що представляли 28 країн Європи) вказується, що його учасники поділяють право людини обирати чим йому харчуватися. Одноособово ніхто не може визначити який саме репродуктивний матеріал буде внесено в оточуюче середовище, оскільки це буде стосуватися всіх людей, що проживають в цьому середовищі. Рішення про використання ГМО та ландшафтів в регіонах повинні прийматися демократичним шляхом і не можуть узурпуватися окремими фермерами, чиновниками або компаніями. Ці рішення можуть бути неправильними, а значить повинні бути відкритими для внесення змін та перегляду.

Необхідно зазначити, що базовим вітчизняним законодавчим актом, що регулює відносини щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації є Закон України “Про інформацію” від 13 січня 2011 року № 2938-VI. Зокрема згідно ст. 14 даного закону правовий режим інформації про товар (роботу, послугу) визначається законами України про захист прав споживачів, про рекламу, іншими законами та міжнародними договорами України, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України. При цьому згідно ст. 6 Закон України “Про захист прав споживачів” від 12 травня 1991 року № 1023-XII продавець (виробник, виконавець) зобов’язаний передати споживачеві продукцію належної якості, а також надати інформацію про цю продукцію.

Спеціалізованим нормативно-правовим документом, щодо використання ГМО є Закон України “Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні,

транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів” від 21 червня 2007 року № 1103-V який регулює відносини між органами виконавчої влади, виробниками, продавцями (постачальниками), розробниками, дослідниками, науковцями та споживачами ГМО та продукції. Згідно ст. 1 даного закону генетично модифікований організм, живий змінений організм це будь-який організм, у якому генетичний матеріал був змінений за допомогою штучних прийомів переносу генів, які не відбуваються у природних умовах, а саме: 1) рекомбінантними методами, які передбачають формування нових комбінацій генетичного матеріалу шляхом внесення молекул нуклеїнової кислоти (вироблених у будь-який спосіб зовні організму) у будь-який вірус, бактеріальний плазмід або іншу векторну систему та їх включення до організму-господаря, в якому вони зазвичай не зустрічаються, однак здатні на тривале розмноження; 2) методами, які передбачають безпосереднє введення в організм спадкового матеріалу, підготовленого зовні організму, включаючи мікроін’єкції, макроін’єкції та мікроінкапсуляції; 3) злиття клітин (у тому числі злиття протоплазми) або методами гібридизації, коли живі клітини з новими комбінаціями генетичного матеріалу формуються шляхом злиття двох або більше клітин у спосіб, який не реалізується за природних обставин.

Необхідно зазначити, що продукцією отриманою з використанням ГМО є, в тому числі, харчові продукти та корми, технологія виробництва якої передбачає використання ГМО на будь-якому етапі. Практичною сферою діяльності, що пов’язана зі створенням, випробуванням та впровадженням ГМО в обіг є генетично-інженерна діяльність. При цьому система здійснення генетично-інженерної діяльності, при якій генетичні модифікації вносяться в організм або ГМО, культивуються, обробляються, зберігаються, використовуються, підлягають транспортуванню, знищенню або похованню в умовах існування систем захисту, що запобігають контакту з населенням та навколишнім середовищем є системою замкненою. Відповідно система здійснення генетично-інженерної діяльності, що передбачає контакт ГМО з населенням та навколишнім середовищем при запланованому вивільненні їх у навколишнє середовище, застосуванні у сільськогосподарській практиці, промисловості, медицині та в природоохоронних цілях, передачі технологій та інших сферах обігу ГМО є системою відкритою.

Здійснення даного виду діяльності передбачає також поняття ризику – можливості виникнення та вірогідні масштаби наслідків від негативного впливу на здоров’я людини та довкілля при здійсненні генетично-інженерної діяльності та поводженні з ГМО протягом певного періоду часу. При цьому важливим є проведення аналізу ризику, що складається з трьох взаємопов’язаних компонентів: 1) оцінки ризику ГМО – науково обґрунтований процес, який складається з ідентифікації небезпеки ГМО, характеристики небезпеки, оцінки впливу, характеристики ризику; 2) управління (керування) ризиком – процесу вибору альтернативних рішень на підставі результатів оцінки ризику ГМО та в разі необхідності вибору і впровадження відповідних засобів управління (контролю), включаючи регуляторні заходи; 3) повідомлення про ризик – взаємний обмін інформацією про ризик ГМО між спеціалістами з оцінки ризику, особами, що здійснюють управління ризиком, заінтересованими торговими партнерами та іншими заінтересованими сторонами.

Згідно ст. 3 Закону України “Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів” основними принципами державної політики в галузі генетично-інженерної діяльності та поводження з ГМО є: 1) пріоритетність збереження здоров’я людини і охорони навколишнього природного середовища у порівнянні з отриманням економічних

переваг від застосування ГМО; 2) забезпечення заходів щодо дотримання біологічної і генетичної безпеки при створенні, дослідженні та практичному використанні ГМО в господарських цілях; 3) контроль за ввезенням на митну територію України ГМО та продукції, отриманої з їх використанням, їх реєстрацією та обігом; 4) загальнодоступність інформації про потенційні ризики від застосування ГМО, які передбачається використовувати у відкритій системі, та заходи щодо дотримання біологічної і генетичної безпеки; 5) державна підтримка генетично-інженерних досліджень та наукових і практичних розробок у галузі біологічної і генетичної безпеки при створенні, дослідженні та практичному використанні ГМО в господарських цілях.

Державну реєстрацію ГМО та продукції, виробленої з їх застосуванням, здійснюють центральні органи виконавчої влади відповідно до їх повноважень. Центральні органи виконавчої влади ведуть Державні реєстри ГМО та продукції, виробленої з їх застосуванням, розміщують їх на власних офіційних веб-сайтах та регулярно публікують у засобах масової інформації. Продукція, яка реєструється у Державних реєстрах ГМО: 1) сорти сільськогосподарських рослин та породи тварин, створені на основі ГМО; 2) засоби захисту рослин, отримані з використанням ГМО; ГМО джерела харчових продуктів, а також харчові продукти, косметичні засоби, лікарські засоби, які містять ГМО або отримані з їх використанням; 3) ГМО джерела кормів, а також кормові добавки та ветеринарні препарати, які містять ГМО або отримані з їх використанням. Державна реєстрація здійснюється строком на п’ять років на безоплатній основі. Перереєстрація здійснюється у тому ж порядку, що і реєстрація. Термін розгляду реєстраційних документів не може перевищувати 120 днів з дня їх подачі, включаючи строки проведення відповідних експертиз. Розмір тарифів на проведення експертиз, які є підставою для державної реєстрації ГМО, та продукції, виробленої з їх застосуванням, затверджуються Кабінетом Міністрів України за поданням відповідного центрального органу виконавчої влади.

У державній реєстрації ГМО та продукції, виробленої з їх застосуванням, може бути відмовлено в разі отримання науково обґрунтованої інформації щодо їх небезпеки для здоров'я людини або навколишнього природного середовища при використанні за цільовим призначенням. До генетично модифікованих сортів рослин можуть бути застосовані обмеження щодо їх вирощування на землях, перелік яких визначається центральним органом виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів. Забороняється промислове виробництво та введення в обіг ГМО, а також продукції, виробленої із застосуванням ГМО, до їх державної реєстрації.

Постановою Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2009 року № 114 затверджено “Порядок державної реєстрації генетично модифікованих організмів джерел харчових продуктів, а також харчових продуктів, косметичних та лікарських засобів, які містять такі організми або отримані з їх використанням”.

Забороняється ввезення на митну територію України ГМО, а також продукції, виробленої із застосуванням ГМО, до їх державної реєстрації, за винятком таких, що призначені для науково-дослідних цілей або державних апробацій (випробовувань). Дозвіл на ввезення ГМО, призначених для науково-дослідних цілей або державних апробацій (випробовувань), надається центральним органом виконавчої влади з питань освіти і науки в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Ввезення харчових продуктів, косметичних засобів, лікарських засобів, кормових добавок та ветеринарних препаратів, які містять ГМО або отримані з їх використанням, для безпосереднього вживання за призначенням можливе тільки за умови державної реєстрації відповідних ГМО джерел та переліченої у цій частині продукції. Порядок

такого ввезення встановлюється Кабінетом Міністрів України. Дозвіл на транзитне переміщення незареєстрованих в Україні ГМО надається центральним органом виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Транспортування та зберігання ГМО повинно передбачати здійснення комплексу заходів, що попереджують неконтрольоване вивільнення ГМО у навколишнє природне середовище. Обліковий матеріал ГМО, одержаний при випробуваннях, непридатні або заборонені до використання ГМО, а також тара від них, підлягають утилізації, знищенню та знешкодженню в порядку, що встановлюється центральним органом виконавчої влади з питань освіти і науки та центральним органом виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів.

Згідно Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів” від 19 січня 2010 року № 1804-VI розділ II було доповнено статтею “11-1 Повноваження центрального органу виконавчої влади з питань ветеринарної медицини”. Згідно вказаної статті Центральний орган виконавчої влади з питань ветеринарної медицини здійснює державну реєстрацію ГМО джерел кормів, кормових добавок та ветеринарних препаратів, які містять ГМО або отриманих з їх використанням; затверджує перелік кормів, кормових добавок та ветеринарних препаратів, у яких здійснюється контроль вмісту ГМО, та перелік відповідних методик детекції та ідентифікації ГМО, проводить моніторинг кормів, кормових добавок та ветеринарних препаратів, отриманих з використанням ГМО, за критерієм наявності в них зареєстрованих ГМО джерел.

Згідно “Порядку проведення державної апробації (випробування) генетично модифікованих організмів сортів сільськогосподарських рослин у відкритій системі” (Постанова Кабінету Міністрів України від 23 липня 2009 року) державна апробація (випробування) ГМО полягає у проведенні їх дослідження з метою визначення впливу на: 1) збільшення ареалу дикорослих рослин та засміченість ними посівів культурних рослин унаслідок неконтрольованого розмноження; 2) джерела інфекцій, що спричиняють виникнення епіфітотій; 3) продукування особливих специфічних речовин у вегетативних і генеративних органах рослин, які стимулюють розмноження шкідників, що створює умови для виникнення епізоотії. Об’єктом державної апробації (випробування) ГМО є конкретно визначений сорт сільськогосподарської рослини (її частини або насіння), який вважається таким, що придатний для відтворення цілісних рослин. Суб’єктом регулювання є юридична або фізична особа, що провадить діяльність, пов’язану з поводженням з ГМО і має дозвіл на проведення державної апробації (випробування) ГМО у відкритій системі, виданий Мінприроди у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку.

Питання забезпечення контролю за проведенням досліджень пов’язаних з генетично зміненими мікроорганізмами розглядаються у ст. 14 Закону України “Про захист населення від інфекційних хвороб” від 6 квітня 2000 року № 1645-III. В якій вказується, що підприємства, установи, організації незалежно від форм власності, їх структурні підрозділи (лабораторії), в яких проводяться дослідження, пов’язані зі створенням нових та генетично змінених мікроорганізмів і біологічно активних речовин, підлягають обов'язковій реєстрації в спеціально уповноваженому центральному органі виконавчої влади з питань охорони здоров’я з метою здійснення державного контролю за проведенням таких досліджень.

При цьому Наказом Міністерства охорони здоров’я України від 9 листопада 2010 року № 971 затверджено перелік харчових продуктів, щодо яких здійснюється контроль

вмісту ГМО, це зокрема: соя, кукурудза, картопля, томати, кабачки, диня, папайя, цикорій, цукровий буряк, ріпак, льон, бавовна, пшениця, рис а також похідні вказаних продуктів. Крім того до переліку входять також продукти дитячого харчування та сировина для їх виготовлення, харчові продукти для спеціального дієтичного споживання, функціональні харчові продукти, дієтичні добавки, виготовлені з використанням харчових продуктів, зазначених у цьому Переліку, харчові добавки, виготовлені з використанням харчових продуктів, зазначених у цьому Переліку закваски, дріжджові культури та продукти, що їх містять.

Необхідно зазначити, що однією з головних проблем правового регулювання обігу продукції що містить ГМО та відповідно інформаційно-правового забезпечення прав споживачів з цього питання є проблема її маркування. При цьому гідно ст. 38 Закону України “Про безпечність та якість харчових продуктів” забороняється обіг харчових продуктів, етикетування яких не відповідає цьому Закону та відповідним технічним регламентам. Усі харчові продукти, що знаходяться в обігу в Україні, етикетуються державною мовою України та містять у доступній для сприймання споживачем формі інформацію зокрема про наявність чи відсутність у харчових продуктах ГМО, що відображається на етикетці харчового продукту написом “з ГМО” чи “без ГМО” відповідно. При цьому написи на етикетці харчового продукту, що представляють інтерес для споживачів та призначені запобігати шахрайству або відрізняти один харчовий продукт від іншого, такі як “повністю натуральний”, “органічний”, “оригінальний”, “без ГМО” тощо, та інша інформація, на додаток до тієї, що зазначена у цій статті, підлягає перевірці у порядку, встановленому відповідними нормативно-правовими актами, виданими на виконання цього Закону.

Згідно ст.15 Закону України “Про захист прав споживачів” споживач має право на одержання необхідної, доступної, достовірної та своєчасної інформації про продукцію, що забезпечує можливість її свідомого і компетентного вибору. Інформація повинна бути надана споживачеві до придбання ним товару чи замовлення роботи (послуги). При цьому інформація про продукцію повинна зокрема містити позначку про наявність або відсутність у складі продуктів харчування генетично модифікованих компонентів.

Питання етикетування продуктів з ГМО розглядається також у Постанові Кабінету Міністрів України від 13 травня 2009 р. № 468 “Про порядок етикетування харчових продуктів, які містять ГМО або вироблені з їх використанням та вводяться в обіг”. Відповідно до вказаної Постанови харчовий продукт, який містить ГМО, – це такий харчовий продукт, який повністю або окремі його складники містять ГМО, вміст яких становить понад 0,9 відсотка. Відповідно харчовий продукт, вироблений з використанням ГМО, – це такий харчовий продукт, який не містить ГМО, але повністю або частково вироблений з використанням сільськогосподарської продукції, вміст ГМО в якій становив понад 0,9 відсотка. При цьому етикетування харчових продуктів, які містять ГМО обсягом понад 0,9 відсотка або вироблені із сільськогосподарської продукції, вміст ГМО у якій становить понад 0,9 відсотка, повинне проводитися їх виробником (постачальником) із зазначенням відповідної інформації. У переліку складників харчового продукту після найменування кожного з тих, що містять ГМО чи вироблені з їх використанням, у дужках виконується напис “(генетично модифікований)”, “(містить генетично модифікований організм)” або “(вироблений з генетично модифікованого організму)” із зазначенням найменування організму або до кожного такого складника робиться відповідна виноска. Напис виконується таким самим шрифтом, що і перелік складників. Для харчових продуктів, що містять один складник, напис “(генетично модифікований)”, “(містить генетично модифікований організм)” або “(вироблений з

генетично модифікованого організму)” із зазначенням найменування організму виконується на етикетці шрифтом розміру не менш як 2 міліметри.

Етикетування харчових продуктів, які містять ГМО або вироблені з їх використанням і реалізуються без упаковки або з упаковкою, найбільша площа поверхні якої становить менш як 10 кв. сантиметрів, здійснюється продавцем шляхом проставляння відповідної позначки згідно з пунктом 3 цього Порядку на ярликах поряд з назвою харчового продукту або на пакувальному матеріалі шрифтом розміру не менш як 2 міліметри. Етикетування харчових продуктів, які не містять ГМО або вміст яких становить менш як 0,1 відсотка, може бути здійснено добровільно з виконанням напису “Без ГМО”. Зазначена інформація підлягає перевірці в установленому Держспоживстандартом порядку. Харчові продукти, які містять ГМО обсягом понад 0,9 відсотка або вироблені із сільськогосподарської продукції, вміст ГМО у якій становить понад 0,9 відсотка, на яких не виконано відповідний напис згідно з цим Порядком, підлягають вилученню з обігу.

Однак якщо в продукті було виявлено менше 0,1 % ГМО, то маркування “Без ГМО” по суті не буде відповідати дійсності. При цьому обладнання яке може зафіксувати вміст ГМО менше за 0,1 %, є в незначній кількості лабораторії, більшість забезпечують вимірювання від 1 % [4, с. 19].

Необхідно зазначити, що за останні п'ять років суттєво змінилася ситуація щодо поінформованості українських громадян з питань використання ГМО. Рівень поінформованості зростає, більшість опитуваних знає, що таке ГМО, це в основному стосується продуктів харчування. Якщо у 2006 році за дослідженнями серед людей старшого віку – від 50 до 70 років лише 2 % знали про ГМО у частині рослин, а серед населення 30-45 років було лише 5 % поінформованих, то за дослідженнями у січні 2010 року дуже різко виросла кількість поінформованих у віці 50 – 70 років – цей відсоток складає близько 30. А серед населення 30 – 45 років – це близько 50 %. Разом з тим державної системної інформації через освітні заклади, через роботу державних засобів інформації в Україні не існує [5].

За результатами опитування, проведеного Інститутом Горшеніна 85,6 % українців знають, що таке продукти, які містять ГМО, і які можливі наслідки споживання таких продуктів. Тільки 12,1 % опитаних не володіють такою інформацією, а 2,3 % не змогли відповісти на це питання. 93,4 % українців впевнені, що необхідно ввести обов’язкове маркування на продуктах, які містять ГМО. Не бачать необхідності в такому маркуванні лише 2,5 % респондентів, а 4,1 % не визначилися з позицією щодо цього питання. 57,1 % опитаних не знають про постанову уряду України про обов’язкове маркування продуктів, що містять ГМО. Знають про таку постанову 38,2 % респондентів, важко відповісти – 4,7 % опитаних. Більшість українців – 89,7 % – вважають, що Верховна Рада повинна заборонити ввезення на територію України та виробництво продуктів, що містять ГМО. Протилежну думку висловили тільки 5,2 % опитаних, 5,1 % не визначилися з позицією щодо цього питання. 61,2 % заявили, що ніколи не будуть купувати продукти, які містять ГМО за наявності відповідного маркування. 22,5 % купуватимуть продукти з ГМО тільки в тому випадку, якщо немає альтернативи. Байдуже, які продукти купувати, 12 % українців, а не змогли відповісти – 4,3 % опитаних [6].

При цьому реакція на продукти з ГМО в різних країнах світу різна. Споживачі в США здебільшого позитивно ставляться до генної інженерії. За даними соціологічного опитування, майже 75 % американців вважають застосування біотехнологій великим успіхом для суспільства. Натомість 44 % європейців – серйозним ризиком для здоров’я. Наприклад, дотеперішні опитування громадської думки засвідчують про те, що поляки,

більшою мірою, виступають проти допущення на ринок генетично модифікованої їжі [7]. Водночас 62 % американців та лише 22 % європейців готові купувати їжу з ГМО [8, с. 7].

Необхідно зазначити, що процес удосконалення законодавчої бази щодо використання ГМО триває, зокрема до Верховної Ради України внесено проект Закону України “Про проголошення території України вільної від генетично модифікованих організмів (ГМО)” (реєстр. № 5286-1). Згідно даного законопроекту Україна, усвідомлюючи пріоритетність збереження здоров’я людини і охорони навколишнього природного середовища у порівнянні з отриманням економічних переваг від застосування ГМО проголошується територією вільною від ГМО. При цьому на території України забороняється: діяльність, пов’язана зі створенням, випробуванням та впровадженням ГМО в обіг; виготовлення, продаж та імпорт ГМО і продуктів харчування, які виготовленні з ГМО, або містять його у своєму складі. На території України дослідження ГМО дозволяється виключно з науковою метою і тільки спеціальними державними установами уповноваженими на це Кабінетом Міністрів України або центральним органом виконавчої влади з питань освіти і науки. Особи винні у порушенні норм цього Закону несуть цивільну, адміністративну, дисциплінарну або кримінальну відповідальність згідно із законом. Продукція, що вироблена з ГМО або містить його в своєму складі підлягає повному вилученню та знищенню з подальшою негайною утилізацією та ліквідацією в порядку, що встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Необхідно зазначити, що в Україні також триває процес стандартизації щодо використання ГМО, зокрема розроблено ряд державних стандартів, що стосуються методів виявлення ГМО та їх похідних в харчових продуктах, а також в сільськогосподарській продукції: ДСТУ CEN/TS 15568:2008 Продукти харчові. Методи виявлення генетично модифікованих організмів та їх похідних. Відбір проб; ДСТУ ISO 21569:2008 Продукти харчові. Методи виявлення генетично модифікованих організмів та їх похідних. Якісний метод на основі аналізу нуклеїнової кислоти; ДСТУ ISO 21570:2008 Продукти харчові. Методи виявлення генетично модифікованих організмів та їх похідних. Кількісний метод на основі аналізу нуклеїнової кислоти; ДСТУ ISO 21571:2008 Продукти харчові. Методи виявлення генетично модифікованих організмів та їх похідних. Екстракція нуклеїнової кислоти; ДСТУ ISO 21572:2006 Продукти харчові. Методи аналізу для визначення генетично модифікованих організмів і похідних продуктів. Методи, які ґрунтуються на аналізі білків; ДСТУ ISO 24276:2008 Продукти харчові. Методи виявлення генетично модифікованих організмів та їх похідних. Основні вимоги і визначення; ДСТУ П CEN/TSO 155688:2008 Продукти харчові. Методи виявлення генетично модифікованих організмів і їх похідних. Відбирання проб; ДСТУ ISO/TS 21098:2008 Харчові продукти. Методи аналізу по визначенню генетично модифікованих організмів та похідних продуктів, створені на основі аналізу нуклеїнових. Доповнення до стандартів ISO 21569, ISO 21570, ISO 21571, ISO/TS 21098:2005, IDT; ДСТУ 6056:2008 Буряки. Метод визначення живих змінених організмів у насіннєвому та рослинному матеріалі з використанням полімеразної ланцюгової реакції; ДСТУ 5021:2008 Соя. Ідентифікація генетично модифікованих організмів. Ч.1. Методи відбирання та правила готування проб; ДСТУ 5021:2008 Соя. Ідентифікація генетично модифікованих організмів. Ч.2. Метод визначання генетично модифікованих організмів. Також розробляється Технічний регламент “Генетично модифіковані продукти харчування та корми” (Директива 1829/2003 ЕС від 22.09.2003 р.).

На сьогодні в Україні діє 28 лабораторій, які здатні визначати вміст ГМО, з них – 9 у системі Держспоживстандарту та 17 – у системі МОЗ [9, с. 4]. Вартість одного випробування харчового продукту на вміст ГМО становить від 600 до 800 гривень [10].

Висновки.

Підсумовуючи необхідно зазначити, що використання ГМО у сільськогосподарському виробництві та відповідно отримання сільськогосподарської продукції на основі даної технології потребує надзвичайно виваженого підходу зважаючи на існуючі потенційні ризики для оточуючого середовища та здоров’я людини. Відсутність достатньої комплексних наукових досліджень (в тому числі з використанням часових факторів впливу) з відповідним набором статистичної інформації необхідного рівня ймовірності щодо негативних наслідків використання ГМО потребує чіткого нормативно-правового регламентування.

При цьому питання інформаційно-правового забезпечення прав споживачів щодо якості сільськогосподарської продукції яка вироблена з використанням ГМО потребують вирішення за наступними напрямкам: 1) розробка механізму правового регулювання проведення фундаментальних наукових досліджень щодо впливу продукції з ГМО на організм людини (і в тому числі харчових ризиків) та застосування відповідних технологій на стан оточуючого природного середовища, оскільки існуючі наукові дослідження були проведені в основному на дрібних тваринах, а отже вони не є достовірними і число 0,9 % не може бути критерієм визначення безпеки ГМО; 2) у разі встановлення можливості використання ГМО доцільним є розробка спеціалізованого нормативно-правового акту, який би системно регламентував відносини щодо використання ГМО для виробництва сільськогосподарської продукції і в тому числі щодо інформаційно-правового забезпечення споживачів відносно її якості.

Використана література

1. Струтинська-Струк Л.В. Правове забезпечення біобезпеки при здійсненні генетично-інженерної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 “Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право” / Л.В. Струтинська-Струк. – К., 2005. – 20 с.

2. Градоблянська Т. Шукай ГМО у складі продукту / Т. Градоблянська // Голос України. – № 131. – 2009. – С . 4.

3. Прокопенко О. Маркуватимемо у липні // Урядовий кур’єр. – 2009. – № 117. – С. 11.

4. Поліщук І. Етикетка повинна бути зрозумілою всім покупцям // Урядовий кур’єр. – 2010. – № 173. – С. 19.

5. Носальська І. Поінформованість громадян про ГМО зросла. – Режим доступу : //www.golosua.com/suspilstvo/2010/07/20/poinformovanist-gromadyan-pro-gmo-zrosla-ekspert

6. Грохольська О. Майже 90 % українців проти продуктів, що містять ГМО. – Режим доступу : //www.news.tochka.net/ua/29299-pochti-90-ukraintsev-protiv-produktovsoderzhashchikh-gmo

7. Польща проти ГМО. – Режим доступу : //www.kolomyya.org/se/sites/ko/25304

8. Гарбуз Н. ГМО: спасіння чи загибель? // Деснянська правда вільна. – 2009. – № 26. – С. 1, 7.

9. Лабораторія нашої безпеки // Урядовий кур’єр. – 2010. – № 3. – С. 4.

10. Список продуктів, які обов’язково перевірять на ГМО. – Режим доступу : //www.health.unian.net/ukr/detail/205445

~~~~~~~~~~~~~ * * * ~~~~~~~~~~~~~
~~~~~~~~~~~~~